

Een circulaire economie op Cuba en bij ons.

De voorbije zomer trok ik 4 weken rond in Cuba. Van Havana naar Santiago de Cuba en terug. Geslapen bij particulieren, met de bus rondgereisd, boeken gelezen, verschillende interessante gesprekken gevoerd. In het straatbeeld zijn de verwijzingen naar de revolutie van eind jaren '50 alom aanwezig. Che Guevara voorop. Toch houd ik een genuanceerd beeld over aan het land en zijn regime: het is niet meer zoals meer dan een halve eeuw geleden was. Herman Portocarero, voormalig ambassadeur voor België en op dit moment voor de Europese Unie in het land, beschrijft dit treffend in zijn boek 'Havana zonder make-up' (2016). Hij heeft het ook over de mogelijke veranderingen in een post-Castro tijdperk en hoopt dat Havana en bij uitbreiding Cuba hun eigenheid niet zullen verliezen. Hij verwijst natuurlijk in de eerste plaats naar een mogelijke veramerikanisering van het land en zijn samenleving.

Dit laatste sluit naadloos aan bij het onderwerp van deze column. Even duiden. Het antwoord op de vraag 'Is een land op weg naar duurzame ontwikkeling?' kan o.a. worden gegeven door twee indexen in samenhang te bekijken: 1) de index van menselijke ontwikkeling (IMO) en 2) de ecologische voetafdruk (EV). De eerste wordt een maatstaf genoemd voor de ontwikkelingsmogelijkheden van de huidige generaties en onderzoekt de factoren 'levensverwachting', 'scholingsgraad' en 'inkomen' in een land. De tweede maatstaf geeft weer hoeveel beslag we leggen op de milieugebruiksruimte, m.a.w. 'Hoeveel van het milieu laten we over voor de ontwikkeling van de toekomstige generaties?'. Als een land een IMO heeft van meer dan 0,7 en beneden de 1,7 ha/persoon blijft voor de EV, dan is een land goed bezig. Hoe hoger een land op de rangorde van IMO staat hoe beter, hoe hoger een land op de rangorde van EV staat hoe slechter om een duurzame ontwikkeling van de wereldgemeenschap op deze planeet te bereiken.

Bij 'een mogelijke veramerikanisering' van Cuba denken we aan veel facetten, maar in dit kader toch in de eerste plaats aan niet-duurzame productie- en consumptiepatronen. Alles is groot in de Verenigde Staten: de auto's, de huizen, de fastfood, enz. Gemiddeld genomen leidt dit tot een ecologische voetafdruk van 8,6 ha/persoon: het land siert hiermee de weinig benijdenswaardige 5de plaats op de wereldrangorde.¹ Voor dat aspect zijn de VS dus niet goed bezig. Wel moet gezegd dat hun IMO 0,92 (op een max. van 1,00) bedraagt, vooral omwille van hun hoog inkomen, wat hen op de 11de plaats zet.

De Cubaan heeft een ecologische voetafdruk van gemiddeld 1,9 ha/persoon: het plaats het land buiten de Top 100 op de wereldrangorde. Dit is dus nog ver weg van Amerikaanse toestanden. Het kan ook niet anders, want 'el bloqueo' ('de blokkade') ingesteld door de Verenigde Staten zorgt ervoor dat consumptiegoederen maar met mondjesmaat hun weg vinden naar dit Caraïbische eiland. Mijn verschillende gesprekspartners vertelden me meermaals: "Op Cuba gebruiken we alles opnieuw." Je mag dit letterlijk nemen: 'k heb genoeg voorbeelden gezien. Zonder dat ze het zo noemen, kun je dus op Cuba spreken van een circulaire economie. Daarenboven heeft Cuba een IMO van 0,77 wat hen een 40ste plaats oplevert in de wereldrangorde vooral door de goede gezondheidszorg (cf. levensverwachting) en een goed onderwijssysteem (cf. scholingsgraad).

Hoe zit het nu bij ons? Onze ecologische voetafdruk bedraagt 6,9 ha/persoon. België is de voorbije twee decades trouwens meer dan 10 plaatsen gestegen en staat met dit cijfer op een barslechte 8ste plaats van de wereldrangorde: we zijn op dat vlak dus niet goed bezig. (We hebben wel een goede score voor 'de index van menselijke ontwikkeling': 0,89.) Dit brengt me tot de volgende bedenkingen. Er zijn heel wat initiatieven in ons land die als 'circulaire economie' worden betiteld, maar die in feite

¹ Hier worden cijfers uit 2013 gebruikt, zoals gepubliceerd in 2017 door www.footprintnetwork.org.

vooral acties inzake afval- en emissiepreventie zijn tijdens het productieproces. Eind jaren '80, begin jaren '90 waren we hier ook al mee bezig. Als we het echt menen met een circulaire economie, moeten we ons dan niet – weliswaar virtueel – voorstellen dat ons land (en bij uitbreiding Europa) ook aan een blokkade is onderworpen en van daaruit ons productie- en consumptiesysteem herdenken. Zo revolutionair is deze denkpiste niet. Denk maar aan de argumenten die we 4 jaar geleden (2013) hebben aangedragen om te pleiten voor een nieuwe industrialisering van en voor de metaalsector binnen een context van duurzame ontwikkeling. Het opzetten van een circulaire economie vormde hiervan een belangrijk onderdeel. De actualisatie van het rapport in 2017 bevestigde trouwens de hoogdringendheid hiervan.